

Zachtmoedigen en het land

Deze preek is gehouden op zondagmorgen 3 oktober in de Adventkerk in Amersfoort. Gelezen is Genesis 23. Gezongen zijn onder andere lied 725 en 802 uit het Liedboek van 2013 en Psalm 25:6 en 10 NB.

Gemeente van Christus,

Israëlzondag is een zondag waar ik altijd zenuwachtig van wordt. Want spreken over Israël dat is vragen om problemen. Het is op eieren lopen want links of rechts om stoot je al snel mensen voor het hoofd. Je probeert je ver te houden van politieke discussies maar het lijkt wel onvermijdelijk daar toch aan te raken want Israël is onverminderd actueel.

Bij de preekvoorbereiding ging dat als volgt. De lezing voor deze morgen stond vast. Het moest gaan over de koop van een graf voor Sara. Ik zocht daar wat beeldmateriaal bij. Dat zou niet moeilijk moeten wezen. Een paar foto's van de plaats waar Sara en Abraham begraven zijn. Maar met die foto's komt gelijk ook de geschiedenis van die plaats naar boven. De plek is heilig voor joden, voor moslims en voor christenen. Herodes de Grote is ooit begonnen met het bouwen op deze plek. Hij bouwde een tombe voor de patriarchen van Israël. Het oosterse christendom bouwde daar een basiliek aan vast. Als de islam opkomt wordt er een moskee van gemaakt. Kruisvaarders maken dat weer ongedaan maar worden zelf ook weer verjaagd. Opnieuw wordt de plek omgebouwd naar een moskee met minaretten. Joden wordt de toegang tot de plaats verboden. Dat weerhield hen er niet van om in Hebron te blijven wonen.

In de twintigste eeuw blijft er gevochten worden om deze plaats. In 1929 worden 67 van de 800 joden die in Hebron wonen vermoord. De rest wordt verdreven. Bij de zesdaagse oorlog neemt Israël de controle over de stad over. Regelmatig worden er aanslagen gepleegd, er vallen vele doden en gewonden rond dit graf. Thora rollen en gebedenboeken worden vernield. Zo goed en kwaad als dat gaat probeert men het mogelijk te maken dat dit heiligdom door moslims en joden bezocht kan worden. Maar in 1994 gaat dat nog een keer gruwelijk mis. Een joodse extremist van Amerikaanse komaf opent het vuur in het heiligdom. Er worden 29 moslims gedood en er raken er 125 gewond. Dat alles speelt zich dus af boven het graf van Sara.

Via foto's van deze plaats worden we in deze geschiedenis van geweld ingezogen. Ik kreeg het niet voor elkaar dit verhaal van mij af te zetten. Het werd voor mij de achtergrond waartegen ik het verhaal heb gelezen. Is dit verhaal olie op het vuur

of zouden we via dit verhaal ook op een ander spoor terecht kunnen komen? Een spoor dat hoop en perspectief en uitzicht geeft?

Geloof

Het eerste wat ik met u wil doen is met u bekijken wat er aan dit verhaal in Genesis vooraf is gegaan. We bevinden ons vanmorgen aan het einde van de verhalen over Abraham. Voor de zomer hebben we het begin gelezen, na de zomer hebben we de draad weer opgepakt. Het verhaal van Abraham is een verhaal van geloof en ongeloof. Toen Abraham geroepen uit Ur der Chaldeeën ging hij in geloof op reis. Maar van dat geloof was in het vervolg van het verhaal soms niet veel te zien. Abraham blijkt een mens te zijn als u en ik. Als het wachten op God hem te lang duurt regelt hij zelf de geboorte van een zoon. Hagar wordt zwanger en Ismaël wordt geboren. Dat is het begin van veel ellende. Ismaël moet worden weggestuurd als Isak wordt geboren en God gaat Abraham beproeven. *Neem je zoon, je enige, die je liefhebt Isak, en ga, jij, naar het land van de Moria en doe hem opgaan als opgangsgave.* God vraagt het onmogelijke van Abraham en Abraham doet het onmogelijke. Hij laat zien dat hij ontzag heeft voor God. Hij houdt zijn zoon, zijn enige niet van God weg. Hij blijft geloven dat God zal voorzien ook als hij hem niet begrijpt en dat vertrouwen wordt niet beschaamd. Dat verhaal is de climax van de verhalen over Abraham. Hier wordt hij pas echt de vader van alle gelovigen. In dit verhaal komt hij tot zijn bestemming. Hij blijkt ontzag te hebben voor God. Wat volgt is niet meer dan een afronding van het verhaal.

De belofte

Je zou die afronding ook een brug kunnen noemen. God heeft aan Abraham twee dingen beloofd. Hij heeft hem nageslacht beloofd, een volk dat uit hem voort zou komen. Daarnaast heeft God hem een land beloofd om in te wonen. Over de belofte van een nageslacht gaat het in hoofdstuk 24 want in dat hoofdstuk wordt er een vrouw voor Isaak gevonden. Vanmorgen gaat het over de belofte van het land. Die belofte is in de verhalen Abraham maar liefst vijf keer herhaalt. Als voorbeeld lees ik u Genesis 12 voor. *De Heer verschijnt aan Abraham en zegt: aan jouw nageslacht zal ik dit land geven.* In verschillende variaties wordt deze belofte nog vier keer herhaald en over die belofte gaat het vanmorgen. Na het verhaal over het geloof van Abraham gaat het vanmorgen over de belofte die hem gedaan is. Het geloof en de belofte horen bij elkaar. Het verhaal van het geloof niet los staat van het verhaal van het land. Aan de man die ontzag heeft voor God is het land beloofd. Het beloofde land wordt pas echt veelbelovend als daar mensen in wonen die de weg van de Heer gaan. Zonder mensen die de Heer vrezen wordt Kanaän geen land dat overvloeit van melk en honing.

Die gedachte is fundamenteel in de Schriften. Aan de gave van het land gaat de gave van de Thora vooraf. Het is onmogelijk in het beloofde land te wonen zonder je te houden aan het woord van het Heer. Het is een gedachte die ook in de Psalmen stem krijgt. Zo meteen zingen we Psalm 25. De meesten van u kennen het in de berijming versie uit het hoofd.

*Wie heeft lust de Heer te vrezen,
't allerhoogst en eeuwig goed ?
God zal zelf zijn leidsman wezen,
leren hoe hij wandlen moet.
Wie het heil van Hem verwacht
zal het ongestoord verwerven,
en zijn zalig nageslacht
zal 't gezegend aardrijk erven.*

Het erven van het aardrijk hangt samen met het vrezen van de Heer. In Psalm 37 wordt hetzelfde gezegd. *Wie nederig zijn, de rechtvaardigen, degenen die hopen op de Heer, die zullen het land beërven.* Jezus zegt precies hetzelfde in de zaligspreekingen. Dat hebben we net gehoord. *Zalig zijn de zachtmoedigen want zij zullen het land bezitten.* Maar dat is lelijk en verkeerd vertaald. Letterlijk staat er dat de zachtmoedigen het land zullen erven. En in erven zit de gedachte van het ontvangen. De zachtmoedigen nemen het land niet, ze ontvangen het. Ze beërven het, het wordt ze gegeven, het wordt niet gewapenderhand genomen.

Tegen die achtergrond is geweld een teken van ongeloof. Het is een teken van niet willen wachten op God. Als je geweld nodig hebt vertrouw je er niet op dat God zelf woord houdt. We hebben het in de verhalen over Abraham eerder al gezien. Als je zelf de belofte wilt vervullen spat alles uit elkaar. Ismaël wordt dan geboren. Het huishouden van Abraham loopt helemaal in de soep. Het ongeloof waarin mensen voor God gaan spelen is het begin van ontzettend veel ellende. Zachtmoedig zijn is weten van geduld. De zachtmoedige speelt niet voor God. Hij of zij laat het God zijn aan God over hoe moeilijk dat soms ook is. Politiek gezien is geweld soms niet te vermijden maar vanuit het geloof gezien is geweld een zwakgebod. *Zalig zijn de zachtmoedigen, zegt Jezus, want zij zullen het land beërven.*

Ik kwam daarop door na te denken over de samenhang van de verhalen. Aan het verhaal van het kopen van een stukje land gaat het verhaal over ontzag voor God vooraf.

De dood van Sara

Hoog tijd voor het verhaal zelf. We kunnen niet alles bespreken. Ik pik er een paar dingen uit die mij van belang lijken. Om te beginnen de dood van Sara. *De levensdagen van Sara worden honderd jaar en twintig jaar en zeven jaren. Dat zijn de jaren van de levensdagen van Sara. Dan sterft ze in Kirjat Arba, dat is Hebron, in het land van Kanaän.* Dat zou de aanhef van een rouwbrief kunnen zijn. De naam wordt genoemd, de leeftijd wordt vermeld, de plaats van overlijden komt voorbij. Maar het laatste dat genoemd wordt, dat is niet gebruikelijk. Sara sterft in het land van Kanaän. Op onze rouwbrieven wordt het land van overlijden niet genoemd. Op de rouwbrief Sara wordt dat wel gedaan want dit is niet het land waar zij geboren is. Het verhaal van haar leven wordt daarmee in een notendop verteld. Sara is afkomstig uit Ur der Chaldeeën maar ze is op reis gegaan. Dat deed ze niet als het derde wiel aan de wagen. In de Hebreeënbrief wordt ook haar naam genoemd als die van iemand die gelooft. *Door haar geloof ontving ook Sara de kracht om op hoge leeftijd een kind te baren. Ze kon dat omdat ze vertrouwd was op degene die de belofte gedaan had.*

De reis naar het land van de belofte was lang, de reis van het geloof ging niet zonder slag of stoot. Maar nu is de strijd ten einde toe gestreden. Abraham betreedt haar tent. Hij komt binnen om haar te beklagen en te bewenen. Hij doet wat men in die tijd gewoon is te doen. *Daarna staat hij op van boven het aanschijn van zijn dode.* In het vervolg van het verhaal wordt het aangezicht van deze dode nog drie keer genoemd. In de vertaling is dat helemaal weggefallen. Wat mij betreft is dat jammer want is dat niet prachtig gezegd. *Abraham staat op van boven het aangezicht van zijn dode.* Misschien zou je getrouwd zijn wel kunnen omschrijven als leven van aangezicht tot aangezicht. Als je zolang met elkaar heb geleefd ben je helemaal vertrouwd geworden met het gelaat van de ander. Dat gelaat is een spiegel geworden waar je alles aan af kunt lezen. Het gezicht is een spiegel van onze ziel. Een oogopslag is soms genoeg om te weten wat er speelt. Tot de bittere dood daar een einde aan maakt. Er komt een moment waarop je het aangezicht van je geliefde voor de laatste keer ziet. *Abraham staat op van boven het aanschijn van zijn dode.* Met zo'n klein zinnetje is heel veel gezegd.

Onderhandelingen

Als Abraham de tent van Sara heeft verlaten spreekt hij de zonen van Cheet aan. In andere vertalingen gaat het over Hethieten. Maar zo staat het hier niet geschreven. Er wordt hier niet over een verzamelbak gesproken. Het gaat met veel respect over de zonen van Cheet. Cheet is volgens Genesis 10 de zoon van Kanaän. We zijn dus vanmorgen niet alleen in het land van Kanaän. We zijn ook omgeven door de zonen van Kanaän. Het verhaal ademt van het begin tot het

einde Kanaän. Abraham spreekt de zonen van Cheet aan door te zeggen: *Gast en bijwoner ben ik bij, geeft u mij een eigen graf bij u. Dan kan ik mijn dode begraven van voor mijn aanschijn.* Abraham is ten opzichte van de zonen van Cheet een allochtoon. Hij is een nieuwkomer van buiten en dat weet hij dus ook. *Gast en bijwoner, vreemdeling ben ik bij u.* Abraham bezit geen grond. Hij heeft geen paspoort. Hij kan geen burgerrechten laten gelden. Maar hij heeft wel een wens. Hij is op zoek naar een graf. Hij wil zijn dode te begraven.

Het uiten van die wens is het begin van uitgebreide onderhandelingen vol beleefdheden. De zonen van Cheet willen van het gast en bijwoner zijn van Abraham niet weten. *Een verhevene van God bent u onder ons, in de keur van onze graven, begraaf daar uw dode, niemand van ons zal zijn graf aan u weigeren om uw dode te begraven.* Dat klinkt zeer welwillend maar dat is niet waar Abraham om heeft gevraagd. Abraham wil graag een eigen graf maar de deur zit niet potdicht. Er is blijkbaar ruimte voor gesprek. Abraham staat op, hij maakt een diepe buiging, hij herhaalt zijn wens, maar nu specifieker. *Als u van ziel en zinnen bent dat ik mijn dode begraaf van voor mijn aanschijn, bepleit dan voor mij bij Efron dat hij mij geeft de spelonk van Machpela die van hem is, aan de rand van zijn veld. Voor de volle zilverwaarde kan hij mij die geven als een eigen graf bij u.*

Toevallig is Efron aanwezig tussen de mannen in de poort van de stad. Van kopen kan natuurlijk geen sprake zijn. Van geld wil Efron niet weten. Hij wil het graf en het veld aan Abraham geven. Waarschijnlijk is die vrijgevigheid onderdeel van het spel. De prijs wordt door het willen geven alleen maar opgedreven. Want iets wat een ander geeft mag je natuurlijk niet in waarde onderschatten. Dat zou een belediging zijn. Abraham geeft nog een keer aan dat hij dat hij met zilvergeld wil betalen en dan komt de aap uit de mouw. *Mijn heer, land voor vierhonderd sikkel zilver wat is dat tussen u en mij?* Nou, vierhonderd sikkel zilver dat is behoorlijk wat geld, maar Abraham vertrekt geen spier, hij trekt zijn portemonnee en weegt vierhonderd sikkel zilver af zoals dat gangbaar is bij de handelaar.

Afwezigheid van de naam

Waar gaat het om in dit uitgebreid vertelde verhaal? Ik zal u een paar dingen noemen die mij opvallen. Het eerste wat mij opvalt is dat de naam van God niet wordt genoemd. Abraham zegt niet: dit land is van mij, het is mij door God zelf beloofd. God wordt alleen genoemd door de zonen van Cheet. Zij noemen Abraham een verhevene van God. Abraham zelf laat niet voorstaan op zijn relatie tot God. Wat mij betreft hoort dat bij de zachtmoedigheid die ik aan het begin van deze preek heb genoemd. Abraham weet dat hij een gast en bijwoner is, een vreemdeling die geen rechten kan laten gelden. Tegenover mensen van wie je iets

wilt het woord God in de mond nemen is meestal niet zuiver. Je legt een claim waar de ander die niet in dezelfde God gelooft niets mee kan. Het zou het einde betekenen van iedere vorm van welwillendheid. Abraham voegt zich naar de algemene omgangsvormen. Hij speelt het spel van kopen en verkopen zoals dat gewoon is in die dagen. Hij betaald gewoon vierhonderd sikkel zilver. Zoals dat gangbaar is bij de handelaar. Dus dat is het eerste wat mij opvalt. Abraham neemt nergens het woord God in de mond.

Geven of kopen

Het tweede wat mij opvalt is het gehannes met het woord geven en het woord zilver. Zeven keer valt het woord geven in dit verhaal, vier keer valt het woord zilver. Dat heeft om te beginnen te maken met de oosterse beleefdheidsvormen. Geld mag geen naam hebben. Dus heb je het maar liever over geven. Ondertussen begrijpt iedereen wat je bedoelt. Tegelijk zit er dat woord geven misschien toch ook een subtiele verwijzing in naar de belofte. Als God Abraham land beloofd dan valt consequent het woord geven. De belofte van het land wordt vijf keer herhaalt en vijf keer valt het woord geven. Het beloofde land is niet iets wat je kunt kopen. Je kunt het niet nemen. Je kunt het alleen maar ontvangen. Het is met het beloofde land als met het avondmaal. Het brood moet je gegeven worden. Dit is mijn lichaam zegt de Heer, ik geef het aan jou en daarom mag je nemen en eten. Nemen zonder dat het je gegeven wordt is grijpen. Abraham koopt in dit verhaal uiteindelijk het graf. Daar is noodzaak toe want hij wil zijn dode begraven. Maar met dat het gaat over kopen is ook duidelijk dat het niet gaat over de vervulling van belofte. Het is nog altijd wachten op het moment dat God zelf zal geven.

Het veld staat op

Het laatste wat mij opvalt is dat er in de loop van de onderhandelingen een verschuiving optreedt. Het gaat in eerste instantie om niet meer dan een graf. Vervolgens gaat het om een spelonk aan de rand van een veld. Daarna gaat het over de spelonk en het veld. En als de koop rond is dan gaat het om het veld, en de spelonk en het geboomte. Dat alles komt op naam van Abraham te staan. Letterlijk staat er dat het veld opstaat. Dat is natuurlijk een onmogelijk zin want wat je moet jezelf voorstellen bij een veld dat opstaat. Eerder in het verhaal is een paar keer gezegd dat Abraham opstaat maar in vers zeventien gaat het veld staan. Het is alsof het veld opstaat om de nieuwe eigenaar te begroeten. Het is alsof het de nieuwe eigenaar verwelkomt. Want welk land wil niet het bezit worden van een zachtmoedige? Welke akker is niet gezegd met de mens die zijn plaats kent? Zou de wereld niet ontstaan als wij mensen zouden weten van zachtmoedigheid? Het veld staat op om van Abraham te zijn. Het beloofde hunkert naar de mens die de wil van God doet. *Daarnaar ziet heel de schepping uit, zegt een lied, zij wacht*

reikhalzend van verlangen, dat Adam haar begroet als bruid die in zinloosheid was gevangen. Ja, eens met ons tesaam zal zij, verlost zijn, in uw licht geheven, dan is het kreunen en geschrei, dan is haar barensnood voorbij, slechts blijdschap om het nieuwe leven. Het veld en de spelonk en het geboomte staat op om van Abraham te zijn.

Tenslotte

*Na dat alles heeft Abraham Sara zijn vrouw begraven in de spelonk in het veld van Machpela, dicht bij Mamree, dat is het huidige Hebron in het land van Kanaän. Is de belofte nu in vervulling gegaan? Nee, de belofte is nog niet in vervulling gegaan want ze is veel rijker en veel breder dan die paar vierkante meter van het graf. Het graf van Sara is niet meer dan een hoopvol teken. Misschien kunnen we het zo zeggen. Abraham heeft Sara begraven in de belofte. Het heeft wel iets weg van zaaien in hoop. Er is niet voor niets een akker toegevoegd aan de spelonk. Het is alsof Abraham in die akker een zaadje plant dat nog ontkiemen moet. Als God dit graf ziet wordt hij herinnerd aan zijn eigen woord. Als mensen dit graf zien worden ze herinnerd aan zijn belofte aan Abraham gedaan. Het is als met Jezus. Bij zijn leven had hij niets als eigendom. Hij had nog geen steen om zijn hoofd op neer te leggen. De wereld gaf hem slechts een graf. Zo vergaat het de zachtmoedige die op een ezel Jeruzalem binnen reed. Maar hij is opgestaan in heerlijkheid. Een onvergankelijk leven is hem aangedaan. De hele wereld is zijn eigendom geworden. In hem zijn al Gods beloften ja en amen. *De zachtmoedigen zullen het land beërven.**

Amen